DE MELLIS ORIGINE, ET USU DISSERTATIO HISTORICO-MEDICA…

Alberto Venturi

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

REVERENDO D. FRANCISCO,

ILLUSTRISSIMO DOMINO

PETRO VENTURI

ALBERTUS NEPOS S. P. D.

ME tanquam patriæ immemorem, quaſi vero veſtrum omnino oblitus fuiſſem, non amplius objurgabitis. Nam ego ingrati animi crimen ſemper horrui. En igitur longioris moræ æqua cauſa. Equidem, quantum potui, ne legentes tædio afficiantur, brevitati ſtudui, quemlibet delectare, & perſuadere curavi, ne quis adhuc de Apibus, & Melle demiſſe ſentiat, immo ut quisque divini muneris ope, tum præſentem ſanitatem ad longum tempus conſervet,

ſervet,

ſervet, tum amiſſam jucunde recuperet. Alii, puſillanimi quidem, & ſibi tantum nati, in perpetuum ſilere decrevïſſent; me vero (quidquid in poſterum ſit futurum) hanc ipſam Diſſertationem, quam vobis, amantiſſimi Patrui, jure dico, quamque ſapientiſſimus olim meus præceptor luce dignam putavit, pro communi omnium hominum utilitate, in lucem emiſiſſe nunquam pœnitebit.

DE

DE MELLE DISSERTATIO.

CIRCA Mellis originem variæ ſententiæ ſunt. Veteres à recentioribus omnino diſſentiunt. Videamus igitur, utrum Mel herbarum, plantarumque floribus adventitium ſit, an vero ipſis ingenitum, an rudes particulas in Mel vertendas ab immenſis floribus Apes decerpant. Galenus (1) nec ſuccum, nec fructum, nec plantarum partem eſſe Mel, ſed ab aere prorſus venire putavit, narravitque, agricolas, cum æſtivo tempore ſuper arborum frondes Mellis copiam invenirent,

(1) Lib. III. Facultat. aliment.

ludo cantilenam hujuſmodi ceciniſſe : Jupiter Melle pluit. Proinde, ſequitur ille, conſtat materiam, ex qua Mel generatur, rori eſſe congenerem ; eo tamen diſcrimine, quod ejuſmodi roris ſpecies præ vulgari raro decidat. Virgilius Galeni ſententiæ favens, eleganter cecinit (1):

Protinus aerii Mellis cœleſtia dona
Exequar ....

Hæc præclare vertit doctiſſimus Anibal Carus :

Dirò continuando anco del Mele
Dolce, che l'aria ſtilla, i don celeſti.

Idem confirmat Plinius (2): Mel, inquit, ab aere venit, & potiſſimum in ortu ſyderum, & canicularibus præſertim diebus generatur, non omnino ante ortum Virgiliarum, ſed mane naſcente die. Ideo prima aurora arborum frondes ita Melle irroratæ olim inveniebantur, ut ſub dio tunc degentes, quaquaverſum inunctas Mellè veſtes, ac tenaces capillos ſentirent. Præterea ipſe dixit, Mel ſuapte natura purum, & liquidum eſſe, ſed vaporibus è terra erumpentibus, nec non vegetabilibus, è quibus illud Apes exſu-

(1) Initio Georgicon Lib. IV.
(2) Cap. XII. Lib. XI.

Digitized by Google

exſugunt, non parum alterari; adhuc tamen cœleſtis naturæ ſuavitatem redolere. Galeno tamen prorſus non hæſit Plinius, ſed ipſe aeris atmoſphæram prætergreſſus, *Mel cœli ſudorem, ſive nonnullorum ſyderum ſalivam eſſe* opinatus eſt; idcirco illi contigit, quod pleriſque, qui nimis audentes fictis hypotheſibus ſe ſe irridendos exhibuerunt; nam primaria rerum principia caliginoſa nocte premit Deus. Utcumque vero ſe res habeat, quidquid è Cœlo roris forma cadit, ſive illud rude, ſive perfectum illud ſit, id Melli nihil tribuere equidem non aſſererem, cum revera probare non poſſem; veritati tamen conſentaneum eſt, Apes ex herbis, & plantis potiſſimam, ſed non omnino rudem materiam excerpere, eamque deglutire, & tandem in perfectum Mel commutatam emittere, quod herbæ, ſive plantæ, cujus floribus Apes magis delectatæ fuerint, adhuc qualitatem retinet. Ideo amariſſimum eſt illud Mel, quod in Sardinia colligitur, quoniam Apes ex abſynthii floribus materiam educunt. Reaumurius celeberrimus Philoſophus Academiæ Regiæ Pariſienſis docuit, ex florum ſucco dulci, & ipſi Melli aliquantu-

lum ſimili, ab Apibus operariis Mel colligi, ſed ipſi, ut in verum Mel abeat, inſignem alterationem, quamvis non tantam, ac cera ſubit, ſubeundam eſſe. Hujus rei ratio à ſupracitati viri experimentis, & obſervationibus facile deducitur, qui Apes domi colebat, alebatque, ut ſolo ſacchari ſyrupo ad id parato veſcerentur; ipſæ tamen invitæ ſolo ſaccharo per aliquod temporis ſpatium ſe ſe nutrierunt, quo elapſo, diſruptisque alvearibus, Mel repertum fuit, aliquid quidem ſacchari ſapiens, quod tamen erat verum Mel. Revera enim non illud ſimpliciter transferunt, ſed ejuſdem materiam, vel à floribus, vel ab alio quocunque excerptam devorant, & in ingluvie quadam ſervant, in qua certam ſubeundo alterationem, tandem in verum Mel convertitur, quod in tria tempora dividitur. Plinius anthinum illud vocat, quod Apes à floribus vere colligunt, à græco nomine ἄνθος, quod ſignificat flos, & illud omnium optimum cenſetur; illud vero, quod æſtate conficiunt, autumnali melius judicatur. Quæritur, utrum Melle crudo, an vero deſpumato uti melius ſit. Mel crudum, inquit Dioſcoridas, *inflat alvum*, *& tuſſim pro-*

ritat,

ritat, propterea deſpumati uſus aptior eſt. A Serapione idem confirmatur: Mel, inquit, cujus ſpuma non eſt ablata, tuſſim facit, & ventrem laxat; idcirco deſpumato Melle uti oportet. Movere tamen alvum ſolius crudi Mellis peculiarem nequaquam effectum eſſe mihi monendum ſupereſt, quoniam quocunque Melle vi leniter purgativa jam prædito idem præſtatur. Mel, quod ſenſim è favis liquidum exſtillat, cum ſuapte natura omnino purum ſit, depurari non indiget. Ejus mentionem fecit Gentilis; nam inquit: *Mel, cum eſt purum, non indiget deſpumari, deſpumari autem expoſtulat ipſius impuritas.* Ob negligentiam ruſticorum hominum, ut revera puto, Mel deſpumandi uſus invaluit. Nam ipſi, ſive id fiat, eo quod Apium ſtimulos metuant, quia ſulphure omnes omnino necare non curant, ſive potius, ut totius vendendæ maſſæ pondus increſcat, cum favis innumeras Apes, inveterata jam conſuetudine, contundunt, & in poroſum poſtea linteum univerſam maſſam injiciunt, ac Mel inde exſtillans *Vergine* appellant: immerito tamen, cum ea contuſione effuſos earum

ſuccos, & alias exiliſſimas inſtar pollinis particulas ſecum transferat. Omni igitur diligentia curandum eſt, ut, præclauſis bene omnibus oſtiis, ſubaccenſi ſulphuris ope univerſæ Apes intereant; nec prius removenda manus, quam cadere illæ omnino ceſſaverint, & poſtea inverſis alvearibus, ſi quæ in cereis cellulis mortuæ jacent, diligentiſſime extrahendæ ſunt, ut puriſſimum, & optimum Mel colligatur, quod quidem deſpumari minime indigebit. Deſpumatum quodcunque Mel quocunque ſuæ ſpeciei crudo Melle calidius eſt, nec ejus liquiditatem amittit, quamvis ſummum ſæviat frigus; idcirco frigido autumno, & hyeme eo uti neceſſe eſt. Præterea Mel crudum, cum plurimum aquæ igne minime evaporatæ contineat, ſummo ita frigore condenſatur, ut ejus omnem omnino liquiditatem perdat, & conſolideſcat, eumque minus calefaciat, idcirco vere, & æſtate, illo uti oportet. Veteres Medici Melle crudo quædam electuaria confecerunt, quia ejus ſe ſe extricantes flatus in ventriculo mixtis ſimplicibus ad agendum vim addere poſſe putarunt; injuria tamen, dummodo ſuæ naturæ ſit, id eſt minime adulteratum, injuria, inquam,

liquam, Mel crudum flatulentiæ accuſatur. Nam quæ flatus gignunt, humida, & frigida eſſe ſolent. Mellis ſpecies tot, tantæque ſunt, ut à ſingulis recenſendis merito abſtineam, ne in levibus tempus amittam; nonnullas tamen ſpecies ſapientes viri commemorarunt, quaſi vero in quibusdam tantum locis Mel optimum, in aliis minus optimum à divinis Apibus conficiatur. E veteribus Dioſcorides Mel Atticum aliis omnibus prætulit, atque etiam Mel Hyblæum laudavit, cujus meminit Martialis (1).

Mella jubes Hyblæa tibi, vel Hymettia naſci.

Horatius Mellis ex Inſulis Fortunatis hoc carmine meminit.

Mella cava manant ex ilice, montibus altis.

Valerius Flaccus boni Mellis Torinorum Indiæ mentionem fecit. Marcus Varro Siculum ſupra omnia extulit; nam inquit: *Siculum fert palmam, quod tibi thymum bonum, & frequens.*

(1) Libr, XI. Epigr. 43.

quens. Noſtris temporibus Hiſpanicum, & Narbonenſe, quæ colore albiſſimo ſunt, omnium optima putantur; ego tamen nonnullorum pace dicam, quaſi inſipientes optimum optimo prætuliſſe, ac ſi inter omnia optima inferius reperiretur. Nam divinarum Apum Mel, quodcunque illud ſit, adeo optimum eſt, ut ſupra ſe majorem nunquam admiſerit perfectionem, dummodo, expoſito jam modo, puriſſimum colligatur, dummodo recenti utatur, & peculiaribus climatis limitibus peculiaris ipſius uſus decernatur. Ideo in planitie degentes confecto ibi Melle utantur, & incolis montium relinquant montanum. Nam cuicunque illud prædiligendum eſt, quod calori, aeri, herbis, plantarum fructibus, & aquis propiora affinitate principia continet, quibus natura à primis annis jam aſſuevit. Ne igitur veluti quadam amentia redarguar, Mel noſtris uſibus deſtinatum, efficacius nimirum, nec minoris vendendum, ego nunquam Hiſpanico poſtponam, quod, ſi forte optatos non præſtiterit effectus, minime incolpandum eſt, nec deroganda divinis Apibus gloria, tanto labore parta, ſed in profanum vulgus, & in eos,

qui

qui præcipiti occaſione abutuntur, tota culpa conferenda eſt. Signa igitur tradenda ſunt, ut perfectum Mel cognoſcatur. Dicam pace eorum, qui albo colori multum tribuunt, ex eo potiſſimum ſignum non eſſe deſumendum; nam ille interdum abeſt, ſalva Mellis virtute, quemadmodum Mel optimum flavo, ſubrubro colore præditum invenitur; veteres tamen, qui in res creatas impreſſiſſe Deum quædam ſigna opinabantur, ut earum virtus innoteſceret, in gonorrhœam flavam flavo Melle uſi fuiſſent. Si nobis fragrantiam Mellis olfactu diſtinguere datum eſſet, quemadmodum innumerabilia inſecta ſubtiliſſimis allecta effluviis percipiunt, ad diſtinguendum Mel optimum, ſatis, ſuperque haberemus. Sed quænam turbinata oſſa in illis demonſtrabuntur? Etiam hujus phænomeni inviſibilem cauſam Anatomicis corroborandam fide relinquam, & potiſſimis ſignis enumerandis me expediam. Mel igitur noſtri climatis optimum maxima dulcedine guſtus organum afficit, aliquantisper ſubamarum eſt, grave, diaphanum, & ſi frigido in loco collocetur, in ejus ſuperficie inſtar milii granula efflorefcent, tactum digitis inſtar

viſci

viſci hærebit, & quo iners gutta cadet, ibi anguſtum tenebit locum, & ſi cucurrerit alio, cito patebit fraus. Verum, ſi ruſticis hominibus incognita Mellis præſtantia, & uſus ſignificentur, non ſolum ipſi Mel non violabunt, ſed veluti ſacrum Jovis nectar venerabuntur, & libentius Apibus, quam ingrato colendo ſolo operam dabunt, ut ſeſe multiplicantes uberius mellificent. Ariſtomachum Solenſem ſedulam Apibus curam dediſſe legimus, nimirum ſpatio octo triginta annorum; neque mirum id ſane videtur, quoniam Apes antiquis temporibus, non tanquam materiales proſus machinulæ ſe ſe moventes, ſed tanquam divinæ mentis particulæ, maximo in honore habebantur. Idcirco cecinit Virgilius (1)

> Eſſe apibus partem divinæ mentis, &
> hauſtus
>
> Ætherios dixere . . . . .

Hæc egregie vertit inclytus Annibal Carus.

Cre-

(1) Georgicon Lib. IV.

Credetter molti dotti ingegni, l'Api
Participar della divina mente
E di celeſte nutritivo ſpirto.

Si noſtris quoque temporibus magna de Apibus opinio vigeret, aut ſaltem edocti homines experiri curarent, quantas vires habeat præſtantiſſimum Mel, ipſi tanta damnandi ignavia optima Virgilii præcepta minime negligerent, ſed ſtrenue ineuntes curam, divinis poſtea muneribus cumulate compenſarentur. Nam ipſæ ab innumerabilibus formicis, quæ homines depauperare ſedulo labore contendunt, ipſæ, inquam, more diverſæ locupletare homines ſtudent, adeoque fervet opus, ut nonnullæ per dura ſaxa ſæpe errando atterant alas, nimioque pondere preſſæ pulchra morte interficiantur. Supracitato loco eleganter cecinit Virgilius.

Sæpe etiam duris errando in cotibus, alas
Attrivere, ultroque animam ſub faſce dedere.
Tantus amor florum, & generandi gloria Mellis.

Ele-

Eleganti modo vertit ſupracitatus vir:

Spеſſo per aſpri, e duri ſaſſi errando
Conſumar l' ali, e vi laſciar le penne;
E più talor, che ſotto il grave peſo
Abbandonaro ancor la propria vita.
Tanto de i fior deſio, tant' è la gloria.
Ch' an di comporre il Mel ſoave, e puro.

Nunc vero ad uſum veniamus. Rite omnibus conſideratis, in ſe omnia Mel habere dicendum eſt, ut in venereum virus cunctis omnino indicationibus ſatisfiat. Nam quemadmodum frigida eſt venerei morbi cauſa (veteres enim omnes morbos, qui febrim immediate non afferunt, à frigida cauſa oriri docuerunt), ita huic ſua calefaciendi virtute opponitur Mel, & ſane, ne ignis igni perperam adjiciatur, inquit Galenus (1): Mel in corporibus calidis citato mutatur, & bileſcit, atque amarum efficitur, ut etiam vetuſtate (2).

Cum

(1) De Facul. Nat. Cap. 18. lib. 2.
(2) 4. Simpl. Cap. 16.

Cum autem calida temperamenta ob frigidam venerei morbi cauſam à craſi ſua deflectant, idcirco etiam Melhs uſus omni jure indicatur. Anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo tertio à Chriſto nato ortus eſt is morbus, cum Neapolim obſideret Carolus VIII. Gallorum Rex. Ex inſignis enim cujuſdam ſcorti dira impuritate ea libidinis labes in Gallorum exercitum irrepſit. Hinc Galli, qui nondum ejuſmodi morbum noverant, merito Neapolitanum; Neapolitani vero, qui illum è Gallorum exercitu contraxerant, Gallicum vocarunt. Veriſimile interim videtur, ejuſmodi morbum Hiſpanos ex India Occidentali in Europam advexiſſe, cæteriſque nationibus in memorata obſidione communicaſſe. Apud enim Indos Occidentales perpetuo viget ille affectus, ſummaque percipitur ad contrahendum hunc morbum populorum proclivitas. Ipſum hunc affectum aſſerunt eſſe ad priſcorum elephantiaſim, nec ignotum fuiſſe Hyppocrati, Avicennæ, ac Moyſi, à quibus deſcriptus eſſe videtur. Decimo autem quinto, ac ſexto ſæculo venereæ lues per Europam valde propagata eſt. Sive vermiculi in ſanguinem introducti venereæ luis cauſa ſint, ſive acerri-

mum ſit principium, cui nonnulli tantam vim tribuerunt, ut acidis mineralibus corroſivis, nempe ſpiritui nitri, & vitrioli, & aquæ regiæ comparaverint, ſive ſit frigida uterina lympha, peculiarem quandam acrimoniam evehens, ut ducta analogia ex ſymptomatibus veneni Apis, nempe ex partium rubefacta cuti, intumeſcentia, moleſto pruritu, & lancinante dolore, aliis concludendum in primis videbatur; tum vermiculis, tum acrimoniæ maximæ, quæ acuti dentis, ſive ſpiculi vices gerit, ut ab urethra effluxus ſanguinis aperte oſtendit, præſertim ſumma dulcedine Mel contrarium eſt, & ſane magnam vim Mellis ad dulcificandum eleganti carmine expreſſit Virgilius (1).

Hinc cœli tempore certo
Dulcia Mella premes, nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domatura ſaporem.

Hæc optime vertit doctiſſimus Annibal Carus. *Quinci*

(1) Georgicon Lib. IV.

. . . . . *Quindi in certa*
Stagion premer il Mel dolce potrai,
Nè tanto però dolce, quanto ancora
Liquido, ed atto a tor l'aſprezza a quale
Via più, ſi fuſſe duro vino, ed agro.

Clariſſimus Redi, rejecta veterum falſa ſententia, eſſe dulcia vermibus inimica, jamdiu factis experimentis, palam fecit. Præterea venereo viro ita inerti, & viſcido, ut modo ab aere, modo ab humore lymphatico ſuppeditato ſemper egeat vehiculo, ut transferatur, hæreat autem, ubi nullum invenit, & ideo ſolidis ſemper in partibus, etiam magna penetrandi, detergendique vi efficaciſſimum Mel opponitur, de quo Dominus Robertus James merito ſic loquitur (1). *E poi il Mele aſſai penetrante, a detergente, ed è perciò buono in tutte le oſtruzioni, e per quelle ſpezialmente prodotte da umori tenaci, e viſcoſi. Quando il petto è pieno, e cari-*

B 2 co

(1) In ejus Pharmacopœa ex Anglica lingua in Italam verſa N. 303.

ce di materie , è il Mele molto giovevole , è promove l'eſpettorazione. In ſomma non vi è male, che naſca dalla flemma , o che ſia l'effetto d'una compleſſione fredda, per cui non ſia proprio ; ma non è buono per quelli , che ſono gracili , e caldi. Giova moltiſſimo a coloro , i quali la mattina ſi ſentono incommodati da flemma tenace , è viſcoſa, che non poſſono cavar fuora ſenza difficoltà , e per tal effetto ſi può mangiare la ſera diſteſo ſul pane bruſtolato , oppure ſciolto in qualche liquore tepido. Alcuni affermano , che bevuto col latte diſtrugge i vermi. E ſtato già in uſo nella Chirurgia per nettare le ulceri putride , applicandovi percio il Mele, oppure il liquore, in cui eſſo ſia ſtato diſciolto. Et ſane non ſolum ſordes detergit Mel, ſed etiam putredini infigniter reſiſtit; idcirco, etſi omnibus ſepticis cauſis , etiam ſeptico venereo viro , id eſt putrefacienti , ut gonorrhœæ jam teſtantur , mirum in modum opponitur. Babylonii corpora mortua olim in Melle ſepeliebant , ut refert Dionyſius Areopagita. Cujuſdam Appii, qui recentes carnes in Melle diu conſervabat , Joſeph Donzelli meminit. Græcorum temporibus multa medicamenta Melle condiebantur ; nam ſimplicia à putredine defendendi

dendi Melli facultas ineſt. Hæc verba, ni fallor, in Meſue legiſſe memini: Perſica, poma, pyra in Melle ſepulta, in capite anni reperiuntur recentia & illæſa, ac ſi tunc ab arbore colligerentur. An igitur jure arguendus erit ille, qui memoratis à Joanne Pringle antiſepticis, id eſt myrrhæ, camphoræ, ſerpentariæ, floribus chamæmeli, & chinæ chinæ Mel optimum anteponat? Ut etiam Mellis antiſeptica facultas eluceat, ex quodam Commentario (1) hæc ad unguem tranſcripſi. „ In hoc quaſi experimentorum curſu Beccarium citius dactylorum copia defecit, quam deſiderium; etenim cum diuturnitatem tantam nondum in his phoſphoris comperiſſet, quantam ſibi in animo propoſuerat; voluiſſet, ſi plures habuiſſet dactylos, condimenta alia experiri, quæ & illorum corpora ad longiſſimum temporis ſpatium conſervarent, & potentiam lucis non tollerent. Inter cetera rapiebat illum memoria Mellis; legerat quippe, animantium cor-

 pora

(1) De Bononienſi Scientiarum, & Artium inſtituto, atque Academia Commentarii. Tom. ſecund. Pars prima n. 172.

„ pora, ac præſertim purpurarum carnes, flo-
„ remque multo condita Melle, fuiſſe veteri-
„ bus quam diutiſſime conſervata; nam Plutar-
„ chus ad centum annos integra fuiſſe affirmat,
„ ad plurimos quidem certe Vitruvius. Spera-
„ bat ergo Beccarius, ſi dactylos habuiſſet,
„ quos Melle condiret, eum ſe phoſphorum
„ parare poſſe, qui ſervaretur ad poſteros.
„ Spem tantam ſuſtulit dactylorum inopia. (1)
„ Poſt commentariolum compoſitum dactylos
„ alios nactus, hos Melle condivit; neque in-
„ terim ad paſtillos ſuos, aliosque dactylos,
„ qua ſale imbutos, exſiccatoſque, qua exſic-
„ catos tantum redire deſiſtebat. Ac cum hæc
„ exſcripſiſſem, & prope jam typis mandarem,
„ quid his omnibus fuiſſet, nos monuit. Da-
„ ctylos in Melle per annum ſervaverat inte-
„ gros, & ſine noxa. Singulis menſibus pa-
„ ſtillos, dactyloſque alios ad experimentum
„ revocaverat. His ſenſim lux minui viſa fue-
„ rat, & ad brevius tempus in menſes ſingulos
„ conſtare. Sextus tandem menſis omnem ni-
tendi

(1) Num. 173.

„ tendi vim ſuſtulerat. Non ſic illis accidit,
„ quos Mel conſervaverat. Hi enim cum jam
„ annum in Melle fuiſſent, ſi in aquam calidam
„ injicerentur, tantam effundebant lucem, ut
„ integris, & recens è mari advectis nihil fere
„ cederent. Quam tantam facultatem non illi
„ tamen retinuerunt, qui, cum Mel in vaſcu-
„ lo ligneo (in ligneo quippe vaſculo adſerva-
„ bantur) propter æſtatis calores ſe contraxiſſet,
„ ſuper extantes madere deſierunt. Hi cruſtam
„ traxerunt quaſi ſaccharo conditam. Horum
„ ergo alii lucem habuerunt nullam, alii ali-
„ quam, ſed certe non tantam, ut poſſent cum
„ illis, quos undique complexum Mel fuerat,
„ comparari. Sic Mel diuturnitatis, quam ad-
„ huc Beccarius deſiderat, ſpem auxit.

Singula principia Mel componentia adeo minima ſejunctim ſunt, ut nudos oculos prorſus effugiant; hinc eſt, quod nemo viventium unquam conqueſtus fuerit, licet prævigiles Apes, ubique locorum fures ex innumerabilibus herbis, & plantis meliora eripere conſueverint, quam quidem artem ſi ſtolidi latrones noſtrorum temporum haberent, ubique meliora impune

pune furari poſſent, nec unquam furti accuſarentur. Ex hoc etiam igitur, quia varia principia ipſum Mel componentia adeo exigua ſunt, ut ſeorſim in floribus diſcerni non poſſint, ad ſubeunda capillaria vaſcula, & minima fibrarum interſtitia aptiſſima ſunt, ut in iis latens minima mole virus perfecte corrigatur, & ſane multiformi venereæ cauſæ, nonniſi multiformi remedio, & quidem mole proportionato erat occurrendum. En igitur præſto ſolum Mel, Mel, inquam, tenuiſſima eſca, omnium vegetabilium optima, & dulci ſapore jucundiſſima, pro minima vita ab infortuniis defendenda ſedulo innumerabilium multitudine Apium labore exquiſita, & à ſuccoſis omnium herbarum, plantarumque floribus diligentiſſime collecta, optimarum qualitatum aggeries, quibus tot diverſi effectus mirum in modum producuntur, remanente hominibus, & brutis longe inferiori alimento. Sed dolendum ſane eſt, quod plurium medicorum ignorantia Mel pro clyſteribus tantum præſcribatur, quaſi vero ignobili duntaxat uſu hominibus datum eſſet, cum ob miram præſtantiam ad potiores effectus frequentius ore ſumi mereatur; nam præter detergendi, & tenui oleo lubri-

Digitized by Google

lubricandi virtutem, alias ſane multas habet vires, nimirum impotentes ad Venerem erigit, boni ſeminis copiam creat, frigidas partes fovet, minimas vias aperit, humorum viſciditatem blande incidit, & corruptioni inſigniter adverſatur, ut propterea ad veneream luem edomandam mirum in modum efficax ſit, & nulli pharmacopolarum extracto ne minimum quidem comparandum; nam in omnibus illis naturæ principia per ignem partim deſtructa, partim omnino immutata ſunt; in eo autem, quæ natura produxit, incolumnia, & perfecta prorſus invenies; eo tamen diſcrimine, quod, quæ natura diverſis finibus intenta per innumeros flores ſparſim diffudit, ea Apes in unum præſtantiſſima arte collegerunt. In tanto autem munere adhuc ne meliora repudiandi, deteriora vero ſequendi heu nimis pravus mos vigebit? O vos quotquot eſtis homines æſtuantes libidine ſine lege vagante, crudelium tandem pœnarum vi contorquendi, ſi increduli minime experiamini, quid valeat optimum Mel, ac ſi ego pretioſas margaritas ante ſues projeciſſem. Mihi animadvertendum ſupereſt, Mel purum eſſe oportere; illud enim, quod ſecundario

ab univerſa maſſa exprimitur, minime idoneum eſt. Nam principiis à Mellis ſubſtantia alienis inficitur. Seligatur ergo, quod è cereis cellulis ſenſim exſtillat, quod vulgo *Mel virgineum* appellatur. Lento igne hoc purius pharmacopolæ reddunt, & Mellis deſpumati nomine inſcribunt, quod quidem fauſtiſſimum eventum refert, quanquam, nonnullis exilioribus principiis igne diſſlatis, & etiam multa aqua evaporata, calidius, & minus efficax ſit, & ideo frigida tempeſtate longior uſus poſtulatur. Ne integro quidem die ab impuro coitu neglecto, hac methodo Mel capiatur, nimirum duo mediocria Mellis deſpumati cochlearia, jejuno ventriculo, mane ſumantur; deinde lib. 1. tincturæ herbæ thè, aut tepida ad libitum aqua ſuperbibatur, tertium cochlear hora ſomni capiatur, nec aliquid ſuperbibere refert. Ita mane, & veſpere continuanda doſis eſt, donec ſeptem dierum ſpatio lib. 1. ceperis, Poſtea alteram libram aggredere, ſed duo cochlearia mane tantum ſumas, donec dierum progreſſu conſumpſeris omnino. Si eæ non ſufficiunt, eodem ordine, etiam tertia, quarta libra ſumi

mi poterit. Nam Mel ita naturæ congruum eſt, ut tenerrimi infantes, rejectis omnibus aliis, nonnifi mellea qualitate cibis delectentur, & gaudeant. A conſueto victu recedere non eſt neceſſe, dummodo à mero abſtineas, & tepidæ jam memoratæ potiones frequenter in uſu ſint. Verum hic præmonendum eſt, Mel citius, & tutius operari, antequam venerea lues manifeſtetur, quam ipſa jam manifeſtata. Initio enim cauſam ſin otioſam, ſaltem minimos effectus producentem facile corrigit, ſed temporis progreſſu, ſive mora, ſive ſua inſtar fermenti natura, occulto ſemper modo virus multiplicatur, & ſuis valde viribus auctum, tandem fluidis, & ſolidis partibus potitum eſſe inexpectato oſtendit, & tunc contra magnam cauſam diuturnus Mellis uſus, ſublata jam febri, requiritur, ut propoſitus finis obtineatur. Undenam igitur, ut multi practicæ medicinæ magiſtri adverſus me inſurgant, qui potiſſimam Mellis vim in ſepticas cauſas minime obſervarunt? Non aliunde profecto, quam quia octaſio præceps ſemper neglecta fuit, illud nempe tempus agendi, & auxilia adminiſtrandi, quod pro-

propter materiæ fluxilitatem, & facilem mutationem citiſſime præterlabi conſuevit, ideoque in primo etiam pronoſticorum hæc verba exaravit Hippocrates: volat occaſio, ut alii moriantur, priuſquam medicum vocent, alii, accerſito medico, derepente è vita diſcedunt: quin immo tantam vim præcipiti occaſioni ipſemet Hippocrates tribuit, ut in libro de arte aſſeverat, omnem morbum curari poſſe, ſi eam medicus arripiat. Etſi in omnibus igitur, præſertim adverſus veneream luem occaſio præceps attendenda eſt. Nam venereum virus quamvis malignum ſit, non adeo tamen malignum eſt, ut nocendi omnem omnino vim initio celet; nam cum ſit acre natura ſua, ſtatim, ac impuro coitu ſuſceptum eſt, ſummam urethram minimum in modum erodit. Ideo cum impuro ab hinc coitu prima vice minges, leviſſimum dolorem ſenties, quem inſtar rei nullius mali ominis omnes homines incauti negligunt, ſed eſt primarium ſuſceptæ luis ſignum, quod initio ſemper manifeſtatur, quemadmodum frequentia pulſus, quotieſcunque febris accenditur. Quando igitur virus ſepticum eſt in limine, ut

in

Digitized by Google

in mingendo leviſſimus urethræ dolor, nec non apyreticus pulſus teſtatur, ſi expoſito jam modo Mel optimum capias, ipſum quaſi miraculo operari tandem doctus experientia fateberis. Verum hic ingenue fatendum eſt, uſui Mellis mechanicum præſidium fere ſtatim poſt coitum aliquando fuiſſe præmiſſum, quod labiis tanquam ad ſigillum preſſis tacitus prætereo, ne ad peccandum ſine noxa millenis hominibus incitamento ſim; eo quippe reſpexit, ut lymphatica vaſa exonerata fuerint, ne mali viri vehiculum ſupereſſet. Poſtea penis, & vicinæ partes diligenterque terſa fuerunt. Deficiente vino, aqua, aut urina pro commodo ſubſtituta fuit. Interim moneo antiſepticam Mellis facultatem anguſtis limitibus minime coercendam eſſe. Ex hoc tamen in Melle adeo fidendum eſſe non putes, ut mira quoque præſtet, etiamſi gangræna ſupervenerit; tunc enim pars motus, & ſenſus expers, frigida, & penitus putrefacta reparari nullo modo poterit, immo abſcindi indigebit, ne ſanis aliis partibus obſit. Igitur Mel optimum in principio ſemper exhibeatur, quando ſcilicet atra pars in gangrænam abire

abire minatur, ſed adhuc ſenſu prædita eſt, ut levi ſtimulo periculum fieri poteſt; tunc enim (dummodo non obſtet febris, qua, aucto ſanguinis motu, calidi Mellis uſus interdicitur) fluidas, ſolidaſque partes reſtaurabit optime. Nam plaſtica, hoc eſt formatrix facultas Melli indita eſt. Ad prophylaxin, hoc eſt ad prævitandam phthiſin, quæ, docente magno Hippocrate (1), maxime fit ætatibus ab anno octavo decimo, uſque ad quintum trigeſimum; tunc enim adoleſcentes, & juvenes, quos juxta præceptum ejuſdem Hippocratis oporteret nunquam ſatiari cibis, & impigros eſſe ad laborem, ſæpiſſime plurimo ſe ſe ingurgitant alimento, & turpi otio libenter indulgent, propterea infirmatus fibrarum tonus exuberantem cibi copiam digerere non valet, quæ quidem in ventriculo plus debito detenta corrumpitur, & ideo depravatur chymus, poſtea chylus, & ſanguis depravatur, & ſolidæ demum partes labeſactantur; jam, inquam, ad prævitandam phthiſin Mel ſane aptiſſimum eſt; nam leniter

(1) Aphor. IX. Lib. V.

ter purgativa vi ſupervacanea dejicit, & antiſeptica facultate ad putredinem proclivia optime corrigit, nec non in quaſcunque ſepticas cauſas ad ſuſtinendas vitales vires pro incorruptibili cibo inſervit, & propterea etiam ad prævitandam tabem, quæ ſanguinis ſputo ſuccedit (jam præhabita, & ſi opus fuerit, repetita ſanguinis miſſione, & adſtringentium ope conſolidatis vaſis, penituſque ſublata febri.) magnopere commendatur, & ſane mira præſtitit. Sapientis medici conſilio, Dominus Joſeph Machiavelli poſt hæmoptoe adeo ſalubre Mel expertus eſt, ut ſemper vegeta valetudine gaviſus fuerit. Bononiæ teſtis eſt pharmacopola Sanctæ Mariæ de Vita, Paulus nempe Andreas Parenti, ſane vir ob maximam in arte peritiam, ac tyronibus utilia ob documenta, à quo ille triginta Mellis libras, & amplius ſibi emit. In quibuſcunque morbis, qui in ſuppurationem jam tranſierunt, poſtquam acuta febris, ultra quadrageſimum diem producta, in chronicam mutata eſt, ut febrilis æſtus quaſi omnino extinctus videatur, jure Mel optimum, licet natura ſua calidum ſit, pro medicamento, & cibo

præ-

præſcribitur, & medicum ſane neceſſitas urget. Nam ſepticæ quæcunque cauſæ vulgare alimentum facile corrumpunt, & niſi vitales vires incorruptibili ſuſtineantur, magis in dies deprimentur. Dominus Nicolaus Lemery è Regia Scientiarum Pariſienſi Academia de Melle ita loquitur (1). *Fra le buone qualità del Mele, egli è riconoſciuto un alimento, ed un rimedio per coloro, il temperamento de' quali ſia ſtato attenuato da un diginno ſtraordinario, e troppo lungo: noi ne veggiamo altresì degli effetti ſalubri nel principio della ti ſichezza, nel maraſmo, e nell' altre malattie di conſumazione, purchè ſia preſo à propoſito entro à liquori appropriati, dopo aver fatti i rimedj generali.* Etiam Aurelius Cornelius Celſus pro tabidis inter cetera Mel proponit (2). Hic tamen monendum eſt, magno humorum, & ſolidarum partium vitio, ut aſſidua febris, & interrupti crebro ſomni teſtantur, ſepticum morbi fomitem per univerſam ſanguinis maſſam, & nerveum ſuccum diffu-

(1) In ejus Dictionario ex Gallica lingua in Italam verſo N. 217.
(2) Cap. XXII. Lib. III. Tom. I.

diffuſum eſſe, nonniſi diuturnum Mellis uſum convenire, & ideo fieri non poſſe, quin protracto calidi Mellis uſu (tunc enim eſt deſiſtendum) febricula creſcat, quam in primis ſiſtere ſi china chinæ datum eſſet, poſtea quamvis magna labes ſolo, & ſimplici Melle repararetur. Ne igitur Mel tanquam inefficax inculpetur, cum ſolus ipſe inertiæ condemnandus ſis, jam neglecta occaſione præcipiti; eo tempore, quo abeſt febris (initio enim ſemper abeſt in morbis frigidis) tuto Mel præſcribendum eſt, & ſane quid ſua efficacia poſſit, ex felici poſtea eventu cognoſces.

Abuſus. Abundante ſaccharo, moderni rem gratiſſimam guſtui facturi, in omnes fermeſyrupos illud introduxerunt, & in Galeni diamoron, in theriacam Andromachi, & omnia electuaria quoque introduxiſſent, niſi quædam venerandis medicinæ patribus hærendi neceſſitas novis rebus ſtudentes cohibuiſſet, ſerio minime conſiderantes, quod, ſi, rejecto ſaccharo, Mel pro omnibus ſyrupis, nec non aliis conficiendis adhiberetur, omnium optimæ qualitates,

& quidem plurimi faciendæ pro hominum ſalute, iis ſimplicibus reſtituerentur, quibus innumerabiles multitudine Apes omnino furatæ ſunt. Sed neſcio quonam fato noſtrorum temporum medici non ſatis habeant, ut ab antidotariis exulet, quantum fieri potuit; immo, ſi fert neceſſitas, ut efficaciſſimum, & perjucundum Mel præſcribant, ingrato oleo miſcenta quod re vera tum ipſum Mel ad agendum minus idoneum reddit, tum quoſdam ægros ita nauſea afficit, ut poſtea à raaſſumenda quamvis exigua doſi penitus abhorreant. Præterea mos eorum, qui ſemper uberi cum vehiculo capiendum Mel præſcribunt, minime probandus eſt. Nam ita fibrarum tonus interdum laxatur, ut in profluvium ſolvatur alvus. Quandoque igitur ſine ullo extraneo vehiculo Mel capere magis confert, quoniam in ſe leviſſimum ſemper habet, quod divinæ Apes è ſalubrioribus rivis hauſerunt.

Frequentius antiquis temporibus, quam noſtris, antequam ſcilicet adeo familiare ſaccharum evaſiſſet, frequentius, inquam, Mel in

cibum

cibum obtinuit locum. Nam veteres valde ſalutiferum, uti revera eſt, experiebantur. Supracitato loco jam memoratus Lemery Mel ſupra ſaccharum ita extollit. *Del reſto, benchè l'uſo del zucchero abbia quaſi abolito quello del Mele, principalmente negli alimenti; il Mele però è ben ſpeſſo da preferir ſi al zucchero, quando non ſi penſi affato alla delicatezza del guſto, imperocchè, oltrechè egli è un' unione della ſoſtanza più pura, è più eterea d' infiniti fiori, che poſſeggono gran virtù, egli è più pettorale, e più anodino del zucchero, il quale non è, che un ſugo denſo della ſola canna.* Etiam Dominus Robertus James Mel ſupra ſaccharum his verbis extollit (1). *Anticamente ſe ne faceva uſo, come oggidì ſi fa dello zucchero, e a dir vero, merita d' eſſer più uſato di quello, che è.* Corſos diuturnam egiſſe vitam Athenæus narrat, quia ipſis Mel in uſu erat. Interrogatus philoſophus quidam ſenex, quomodo ſe uſque ad majorem illam ætatem conſervaret, reſpondit:

---

(1) In ejus Pharmacopœa ex Anglica lingua in Italiam verſa N 303.

intus Melle, foris oleo. Mel igne tentatum, præter cetera, ſuum quoque oleum exhibet, quod ſimpliciſſimæ ejus aquæ connubium cito refugeret, ſed mediante ſale, ea inter ſe adeo arctè vinciuntur, ut ne analyſis quidem chemica omnino ſejungat, & potiſſimæ cauſæ ſunt, quæ ad diu vivendum magnopere conſerunt. Nam molles fibras diu conſervant, ne tam facile rigiditatem ineant, & impediunt, ne citius quam par eſt, vaſorum orificia claudantur, per quæ diutius nutrimentum recipitur, & mollibus partibus applicitum retinetur. Id videre eſt in arboribus, quæ prope rivos, ſive pinguibus in terris longius creſcunt, & ſerius ſeneſcunt, quam ceteræ arbores macris in terris, procul à rivis conſitæ. Sic larices plurimo oleo affluentes mira mole in trinam dimenſionem expanduntur, & diutiſſime vivunt. Tu vero Alchymiſta, qui non ſolum ob ignobilia metalla in aurum vertenda, ſed etiam ad reparandas vires, & longævam vitam ducendam philoſophorum lapidem quæris, atque, cum è fœtidiſſimis excrementis idoneum idcirco menſtruum educere non poſſis, dolens ſuper ea crebro ſuſpiras, & altis

altis meditationibus mentem defatigas, deſine, pace tua, improbo labore manus fruſtra conterere, & fumo faciem fruſtra denigrare, & arcanis chartis fruſtra impalleſcere, majorumque natu hominum, quorum facta imitaris, deplorandum exitum perhorreſce. Somniatum auri ſemen, quod nec digeri, nec in nutrimentum faceſſere ſua duritate unquam poſſet, quod in ignem injectum, inſtar lapidis, ut fertur, reſiſtit, ex quo denominatio orta eſt, ecquis ſanæ mentis ad reparandas vires, & longævam vitam ducendam ineptum eſſe non videt? Ego vero ad id munus omnium vegetabilium optimam, puriſſimamque ſubſtantiam, & tibi, & quibuſcunque proponam; Mel nimirum, illud nectar liquidum, terræ Regibus dignum, ideoque tibi minime deſpiciendum, quem è regali genere audivimus eſſe. Utinam homines ruſtici, quibus ratiocinando aſſequi minime datum eſt, quid ſit Mel, ſaltem ruditer experiundo cognoſcerent, quantas vires maxima ejus virtus habeat; illos, ſpectata virtute, & ceræ, & quibuſcunque terræ fructibus maximo pretio ipſum eſſe prælaturos certus ſum; ipſi tamen;

quos

quos ignorantia in perpetuum feſellit, illud jam negligere conſueverunt, ac ſi & cera, & quibuſcunque terræ fructibus longe inferius eſ-ſet; quoniam præter nomen, & ejus dulcedinem, nihil aliud de Melle compertum habent. Mirum mihi ſane non videretur, ſi ego ruſticum hominem, qui ligna amputare, & in ſtrue poſita vincire à pueritia aſſuetus fuit, pretioſos lapides, tanquam vulgaria ſaxa neglexiſſe intelligerem.

FINIS.

936613